

основувалось на релігійних началах, общечеловеческих и национальных ценностях. Доказано, что воспитательное влияние осуществлялось, прежде всего, через содержание образования, во внеурочной и внеклассной деятельности, причем учителя церковноприходских школ использовали широкий спектр форм, методов и средств воспитания учеников. Именно начальные школы Св. Синода были сердцевинной сохранения самобытных основ православия и народности в условиях реализации государственной политики русификации царской России русификации украинского населения в конце XIX – начале XX ст.

Ключевые слова: воспитательный процесс, начальные школы Св. Синода, журнал «Церковно-приходская школа», христианская мораль.

Abstract. The article in the magazine "The parish school" author disclosed the specifics of the educational process in primary schools St. Synod. The author found that education in these schools was carried out jointly by the church, school, family, community and was based on religious principles, human and national values. We proved that nurturing carried out primarily by the content of education, after-hour and after-school activities, teachers and parish schools have used a wide range of forms, methods and means of education of students. These primary schools St. Synod were the focus of conservation original foundations of Orthodoxy and nationalism in terms of implementing the state policy of tsarist Russia in the late XIX – early XX century.

Key words: educational process, primary schools St. Synod magazine "The parish school", Christian morality.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2016

А. І. Шидловський

ЗМІСТОВНО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Анотація. У статті уточнено сутність поняття «особливості технології» професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю. Здійснено системне вивчення феномена професійної компетентності, визначено і описано його структуру. Проаналізовано технології формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю в сучасному світі. Описано програму, розроблену на основі проектно-модульної форми організації освітнього простору. Розкрито головні напрями розвитку професійної компетентності студентів.

Ключові слова: майбутні вчителі, професійна компетентність, технології, професійна діяльність, академічна успішність, соціальні зв'язки, самостійна робота.

Постановка проблеми. Основний зміст проблемної ситуації для майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю складає інтенсивний розвиток мотиваційної організації особистості, пов'язаний не тільки з реальним включенням в нову систему соціальних зв'язків і відносин, особистісним засвоєнням світу професійної діяльності, але і з необхідністю суміщення різних форм діяльності, характерних для дорослої людини. Інша психолого-педагогічна проблема першокурсників – стан академічної успішності. Найчастіше студенти потрапляють у пастку неправильних установок в організації самостійної навчальної роботи, уявної безконтрольності навчального процесу і пов'язаних з ними вимог дотримання навчальної дисципліни. Першокурсники – колишні школярі, вони ще недостатньо знають свої індивідуально-психологічні, у тому числі інтелектуальні можливості, відчувають невпевненість у собі у зв'язку з труднощами в навчальній діяльності, в спілкуванні. Тому в період навчання на 1–2 курсі студент розв'язує проблемну ситуацію, пов'язану з адекватною адаптацією до умов навчання, з формуванням основ професійних знань [8, с. 26], з поступовим відділенням від родини і «вростанням» у суспільство та культуру [6, с. 415].

Для студентів третього курсу характерні сумніви щодо майбутньої професійної діяльності, переживання, пов'язані з усвідомленням відповідальності за свій професійний вибір і подальший професійний шлях, прагнення намітити реальні шляхи самовираження в професії [2, с. 178].

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Останнім часом проблема особливостей технології професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю перебуває в центрі уваги дослідників. Цей факт є визнанням того, що професійна компетентність відіграє провідну роль у педагогічній діяльності.

Питаннями педагогічної компетентності займалися такі дослідники, як В. Адольф, Ю. Варданян, Е. Зеєр, І. Зязюн, І. Колесникова, Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, Е. Рогов, Є. Сахарчук, В. Сериков, В. Синенко, А. Щербаков та ін.

У процесі опрацювання наукових досліджень із зазначеної проблеми, ми виявили, що автори розглядають професійну компетентність як сукупність професійних властивостей (Л. Анциферова); як ступінь сформованості суспільно-практичного досвіду суб'єкта (Ю. Ємельянов); як професійну самоосвіту (А. Маркова); як стійку здатність до діяльності зі «знанням справи» (В. Огарьов); як здатність до актуального виконання діяльності (М. Чошанов). Загалом науковий аналіз проблеми професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю дозволяє представити її як багатоаспектну. Зазначимо, що дослідники уявляють професійну компетентність: як високий рівень володіння знаннями, вміннями й навичками (В. Безрукова, О. Дубасенюк, О. Шахматова та ін.); як реалізацію потреб фахівця, як вирішення завдань професійної діяльності (С. Дружилов, С. Каплун, І. Климкович, С. Молчанов, В. Ягупов та ін.); як особистісну

характеристику, властивість особистості, особистісне новоутворення (Л. Анциферова, Д. Завалишина, Є. Рибалко, О. Сімен-Сіверська, Н. Яковлева та ін.); як психічний стан особистості (А. Маркова, Н. Яковлева та ін.); як готовність особистості до здійснення професійної діяльності (Р. Ваврик, М. Варій, В. Косарев, Н. Лобанова та ін.) [1; 2].

Сучасний стан проблеми характеризується різнобічністю охоплення багатьох питань та неоднозначністю їх трактування і має комплексний характер. Це пояснюється тим, що ця проблема знаходиться на перетині актуальних напрямів педагогіки, психології, філософії та соціології.

Виділення невирішених частин загальної проблеми та формування цілей статті.

1. Розглянути поняття технології професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю.

2. Викласти наукову новизну, теоретичне і практичне значення.

Метою статті є здійснення комплексного теоретико-методологічного аналізу сутності поняття технології формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу досліджень. В основу технології покладена ідея розвитку професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю з урахуванням соціальної ситуації студентів та їх вікових особливостей. Методологічним підґрунтям побудови системи впливу виступили:

- системно-структурний підхід, який враховує складний системний характер феномена професійної компетентності особистості, є підґрунтям застосування інших використаних підходів та припускає організацію простору впливу відповідно до теоретичних побудов процесів формування професійної компетентності майбутніх вчителів в умовах професійного навчання: комплексний та послідовний характер формувального та розвивального впливу, представленого трьома взаємопов'язаними між собою етапами: набуття професійних компетенцій, розвитку особистісних якостей та формування системоутворювальних характеристик;

- діяльнісний підхід, який реалізується у включенні студентів у різні види діяльності, надання усім видам діяльності в процесі професійної підготовки соціально-психологічної спрямованості;

- цілісний підхід до формування мотиваційної готовності студента до діяльності, сутність якого полягає в тому, що предметом вивчення соціального педагога і психолога виступає особистість студента та його діяльність як реальний і цілісний процес;

- диференційований та особистісно-зорієнтований підходи, що реалізуються на основі результатів психологічного діагностування особливостей розвитку особистості студента впровадженням спеціальних технологій навчання та взаємодії.

Особливістю розробленої нами програми є проектно-модульна форма організації освітнього простору. Програма формувального експерименту звернена до джерел активності студента, його образу «Я»,

цілісність якого є результатом набуття особистого професійного досвіду. Її завданням є організація спрямованого психологічного впливу на засадах стимулюючої самооцінки, самоосвіти і самореалізації особистості, що забезпечують подальше повноцінне включення в соціум особистості, здатної перетворювати конструктивно, свідомо і себе, і довкілля.

Проектно-модульна організація, об'єднуючи різномасштабні розвивальні потоки соціального середовища, сприяє розвитку компетентності особистості з урахуванням її індивідуальних можливостей та соціальної ситуації цього розвитку. До змісту програми входять складові, які охоплюють, по-перше, проблему розвитку компетентної особистості, по-друге, проблему її соціалізації.

Головною метою програми є послідовний розвиток складових професійної компетентності в її різних проявах, багатогранність і різноплановість знань, необхідних для становлення особистості як творця і проєктувальника власного майбутнього.

Основні засоби діяльності, використані у програмі:

- організація збагаченого енерго-інформаційного простору – предметного, соціокультурного, освітнього. Він виступає провідним фактором формування ціннісно-сислової свідомості студента, його духовної субстанції;

- організація різноманітних видів діяльності як умови самореалізації кожного (можливість вільного вибору) – соціально-комунікативної, громадсько-корисної, дозвілєво-ігрової, оздоровчої тощо;

- організація продуктивного спілкування у малій соціальній групі є важливим фактором соціального розвитку студента, умовою його самоствердження, формування адекватної самооцінки, впевненості в собі, розвитку «Я»-концепції;

- стимулювання духовно-катарсичної вчинкової активності, яка сприяє розвитку здатності робити власний автономний вибір дії, діяльності, вчинку;

- психолого-педагогічна підтримка у вирішенні проблем студентами, допомога їм стати суб'єктами власної активності: пізнавати себе (самопізнання); оцінювати себе (самооцінка); бачити світ таким, яким його бачать інші (пізнання світу); визначити своє життєве кредо, мету життя (цілорозуміння); скласти свою професійну програму (самопрограмування); провести самоаналіз (рефлексія), як планувати, організувати свою діяльність для досягнення поставлених цілей.

Визначено такі головні напрями розвитку професійної компетентності студентів:

1. *Особистісний напрям.* Це становлення особистості у сфері її внутрішніх ставлень до себе, розгортається внутрішній діалог із собою, виникають механізми самокерованої поведінки і творчої діяльності.

2. *Міжособистісний напрям.* Це сфера становлення й розвитку умінь і навичок особистості, які забезпечують їй можливість взаємодії з «іншими» через взаємини «Я-Ти», освоєння базових алгоритмів соціальної

взаємодії та поведінки, формування мистецтва поведінки в конфліктних та складних ситуаціях, умінь передбачити міжособистісні конфлікти.

3. *Соціально-груповий напрям.* Це сфера взаємин «Я-Ми», у межах якої особистість має оволодіти базовими передумовами майбутньої інкорпорації у множину різноманітних за характером і масштабами соціальних груп.

4. *Професійний напрям.* Це формування передумов поступового входження студентів до царини професійних відносин. Змістом напрямку є самовизначення та самореалізація особистості як професіонала. Насамперед, розв'язується завдання створення базових підвалин майбутньої професійної діяльності у сфері професій.

Однією із загальних умов побудови комплексної технології виступило вивчення особистості з врахуванням вікових, психологічних та індивідуально-типологічних особливостей. До конкретних психолого-педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю відносяться:

1. Актуалізація усвідомлення значущості професійної компетентності особистості в процесі вибору професії, що підсилює мотивацію особистісного зростання та самоактуалізації.

2. Розвиток рефлексії та самосвідомості як підґрунтя:

- опанування навичок самокерування, самовпевненості, самоставлення, що призводять до формування самоповаги особистості юнацького віку;

- активації адекватності оцінки власних здібностей, що сприяє очікуванню успіху в різних сферах професійної діяльності;

- актуалізації здатності до планування діяльності, що визначає стійкість та наполегливість у досягненні мети;

- забезпечення інтеграції оцінки позитивних і негативних сторін власної особистості з домінуванням позитивного переживання.

3. Сприяння використанню конструктивних копінг-стратегій у складних ситуаціях шляхом підсилення емоційної стійкості та здатності виявляти активність у вирішенні проблеми.

4. Регуляція міжособистісних стосунків шляхом підсилення соціальної компетентності особистості юнацького віку, що сприяє впевненості у встановленні та підтримці соціальних контактів.

5. Стимуляція прагнення до стійкого переживання успішності у соціальних взаєминах, що зумовлює зростання соціально-психологічної адаптації юнаків.

6. Спрямування системи цінностей та ціннісних орієнтацій на цінності загальнолюдські, гуманістичні, духовні як підґрунтя розвитку особистої, професійної та громадянської відповідальності, особистісної зрілості.

7. Підсилення мотивації отримання нових знань, умінь та навичок, що сприяє особистісно-зорієнтованому навчанню студентів та їх професійній підготовці.

Отже, мета полягала у підвищенні рівня професійної компетентності респондентів шляхом цілеспрямованого впливу на її

структурні компоненти на підставі забезпечення описаних вище психолого-педагогічних умов засобами сучасних інноваційних психолого-педагогічних методів.

Як провідна форма проектної діяльності була обрана взаємодія у малих групах. Вибір групової форми роботи зумовлювався кількома чинниками, а саме:

- організаційними особливостями використання методів проекту та психологічного тренінгу;

- особливостями співпраці партнерів-одногрупників, що віддзеркалюють зовнішній світ і надають реалістичності штучно створеним стосункам; можливістю отримання зворотного зв'язку та підтримки від членів групи зі схожими проблемами та досвідом;

- дружньої атмосферою групи, в якій можна засвоїти нові навички, опанувати вміння підвищувати здатність до ефективності у різних сферах життя;

- умовами групової форми роботи, які спонукають особистість до самооцінки власної компетентності, самодослідження, що дозволяє ідентифікувати себе з іншими учасниками і використовувати результати цього спостереження під час оцінки власних думок, емоцій, вчинків;

- колективною відповідальністю за результати виконання проекту тощо.

Висновки і перспективи подальших розвідок: Відповідно до обраної стратегії реалізація технології формування професійної компетентності майбутніх вчителів фізико-технологічного профілю передбачала комплексний та послідовний характер проведення формувального та розвивального впливу, представленого трьома взаємопов'язаними між собою етапами. Кожен з етапів буде мати відповідну до його змісту модульну організацію. Кожен етап буде складатися із лекційного, тренінгового та проектного модулів. Зміст, обсяг та тематика модулів змінюватиметься відповідно до мети кожного з етапів.

Список використаних джерел:

1. Майборода Т. А. Основные подходы к определению содержания профессиональной компетентности в психологических исследованиях / Т. А. Майборода, Л. С. Мовсесян // Материалы научно-технической конференции по итогам работы профессорско-преподавательского состава СевКавГТУ за 2007 год. – Т. 1. Естественные и точные науки. Технические и прикладные науки. – Ставрополь : СевКавГТУ, 2008. – 236 с.
2. Психологическое обеспечение учеб.-восп. процесса в вузе / под ред. Н. Н. Обозова, Н. С. Копейной. – Л. : Изд-во ЛГУ. – 1985. – 178 с.
3. Сисоева С. Особистісно орієнтовані педагогічні технології: метод проектів // Неперервна проф. освіта: теорія і практика. – 2002. – Вип. 1(5). – С. 73–79.
4. Хазратова Н. В. Тренінг адаптації першокурсників до умов навчання у вищому закладі освіти (включення до соціально-психологічного

простору організації) / Н. В. Хазратова // *Практ. психологія та соц. робота.* – 2000. – № 5. – С. 27–31.

5. Шукевич Ю. Формування компетентності ліцеїстів: стратегія і тактика / Ю. Шукевич // *Дир. шк., ліцею, гімназії.* – 2001. – № 5–6. – С. 80–83.
6. Эриксон Э. Детство и общество / Э. Эриксон. – СПб., 1999. – 415 с.
7. Якобсон П. М. Психологические компоненты и критерии становления зрелой личности / П. М. Якобсон // *Психологический ж-л.* – 1981. – Т. 2., № 4. – С. 141–149.
8. Яницкий М. С. Основные психологические механизмы адаптации студентов к учебной деятельности : автореф. дис. ... канд. психолог. наук / М. С. Яницкий. – Иркутск, 1995. – 26 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Maiboroda T. A. Osnovnye podkhody k opredeleniyu soderzhaniya professyonalnoi kompetentnosti v psikhologicheskikh issledovaniyakh [The main approaches to the definition of the content of professional competence in psychological research] / T.A. Maiboroda, L.S. Movsesian // *Materialy nauchno-tekhnycheskoi konferentsyy po itogam raboty professorsko-prepodavatel'skogo sostava SevKavHTU za 2007 god.* – Т. 1. Estestvennye i tochnye nauki. Tekhnicheskies y prikladnye nauky – Stavropol : SevKavHTU, 2008. – 236 s. (in Russian)
2. Psykhologicheskoe obespechenie uchebno-vospitatelnogo protsessa v vuze [Psychological support of studies process at the University] / pod red. N. N. Obozova, N. S. Kopeinoy. – L. : Yzd-vo LHU. – 1985. – 178 s. (in Russian)
3. Sysoieva S. Osobystisno oriyentovani pedahohichni tekhnolohii: metod proektiv [The personality oriented pedagogical technologies: project method] // *Neperervna prof. osvita: teoriia i praktyka.* – 2002. – Vyp. 1(5). – S. 73–79. (in Ukrainian)
4. Khazratova N. V. Treninh adaptatsii pershokursnykiv do umov navchannia u vyshchomu zakladi osvity (vkluchennia do sotsialno-psykhologichnoho prostoru orhanizatsii) [The training of adaptation the first grade students to studying conditions in higher education institution (including in socio-psychological space of organization)] / N. V. Khazratova // *Практ. psykhologhiia ta sots. robota.* – 2000. – № 5. – С. 27–31. (in Ukrainian)
5. Shukevych Yu. Formuvannia kompetentnosti litseistiv: stratehiia i taktyka [Competence formation of pupils of lyceums : strategy and tactics] / Yu. Shukevych // *Dyr. shk., litseiu, himnazii.* – 2001. – №5–6. – С. 80–83. (in Ukrainian)
6. Erikson E. Detstvo i obshchestvo [Childhood and society] / E. Erikson. – SPb., 1999. – 415 s. (in Russian)
7. Yakobson P. M. Psykhologicheskies komponenty i kriterii stanovleniya zreloi lichnosti [Psychological components and criteria of formation of a mature personality] / P. M. Yakobson // *Psykhologicheskyy zh-l.* – 1981. – Т. 2., № 4. – С. 141–149 (in Russian)
8. Yanytskyi M. S. Osnovnye psikhologicheskies mekhanyzmy adaptatsyy studentov k uchebnoi deiatelnosti : avtoref. dis. ... kand. psikholog. nauk

[The basic psychological mechanisms of adaptation of students to educational activity : Avtoref. dis. cand. psychologist. sciences] / M. S. Yanytskyi. – Yrkutsk, 1995. – 26 s. (in Russian)

Аннотация. В статье уточнена сущность понятия «особенности технологии» профессиональной компетентности будущих учителей физико-технологического профиля. Осуществлено системное изучение феномена профессиональной компетентности, определена и описана его структура. Проанализированы технологии формирования профессиональной компетентности будущих учителей физико-технологического профиля в современном мире. Описана программа, разработанная нами на основе проектно-модульной формы организации образовательного пространства. Раскрыты главные направления развития профессиональной компетентности студентов.

Ключевые слова: будущие учителя, профессиональная компетентность, технологии, профессиональная деятельность, академическая успеваемость, социальные связи, самостоятельная работа.

Abstract. In the article the essence of the concept of «technology features» professional competence of teachers of physical-technological profile. The systematic study of the phenomenon of professional competence. Defined and described its structure. We analyzed the technology formation of the professional competence of future teachers of physical-technological profile in the modern world. The developed by us based on design-modular forms of organization of educational space program. Revealed the main directions of development of professional competence of students. The article deals with conditions of construction of complex technology development of the personality, taking into account age, psychological and individual-typological features.

Key words: future teachers, professional competence, technology, professional activities, academic performance, social relationships, self-study.

Стаття надішла до редакції 16.05.2016